

Nr 44.

Av herr **Elowsson, Nils, m. fl.**, om statsunderstöd till Balsgårds växtförädlingsanstalt.

Växtförädlingen har på olika områden gjort betydande insatser och medfört en avsevärd ökning av produktionen av vegetabilier. I vårt land ha lantbruksväxterna varit föremål för växtförädling i närmare 60 år, och tack vare de resultat, som därvid uppnåtts, har vår självförsörjning stärkts på ett mycket betydelsefullt sätt, vilket varit av största värde icke minst under de senaste krigsåren.

Beträffande *fruktträd och bärbuskar* har systematisk växtförädling på vetenskaplig grund icke bedrivits förrän under de senaste åren. Det har emellertid länge ansetts vara en betydelsefull fråga att få till stånd en tillämpad vetenskaplig verksamhet även på detta område. I brist på svenska sorter har under detta århundrade ett stort antal utländska förädlingsresultat införts och fått stor spridning. Erfarenheterna därav voro i många avseenden ganska goda ända tills de stränga vintrarna 1939—1942 spolierade en mycket betydande del av landets fruktodlingar. Därigenom avstannade den utveckling av landets fruktodling, som pågått under en längre tid och som resulterat i närmare 10 miljoner fruktträd vid trädgårdsräkningen 1937. Vid den senast utförda trädgårdsräkningen 1943 hade fruktträdsbeståndet reducerats med 14,4 procent, trots att rätt omfattande nyplantering ägt rum. Denna reduktion av bestånden drabbade samtliga fruktträdsslag men mest päron och plommon. Härigenom har vår försörjning med frukt under krigsåren varit betydligt sämre än under åren närmast före krigsutbrottet, då likväl betydande kvantiteter frukt importerades i färskt, torkat och på annat sätt konserverat tillstånd.

Härmed har frågan om ett bättre odlingsmaterial av våra fruktträdsslag mycket starkt aktualiserats, och man har blivit övertygad om att den framtida fruktodlingen icke med utsikter till framgång kan baseras på ömtåliga utländska sorter. För att säkerställa landets fruktproduktion är det nödvändigt ha tillgång till tillräckligt hårdiga sorter, som även i övrigt lämpa sig för svenska odlingsförhållanden.

Det bör i detta sammanhang som särskilt viktigt moment tilläggas, att vi i första hand beträffande äpplen böra få till stånd en utjämnad tillgång under en större del av året. Man borde sålunda inrikta odlingen mera på hållbara vintersorter för konsumtion under eftervintern, men härför erfordras en speciell sortuppdragning. Den svenska frukten är numera allmänt erkänd för sin goda smak och vinner allt större efterfrågan. Genom rationellt inriktad och enligt vetenskapliga principer bedriven växtförädling torde oerhört

mycket kunna vinnas för den svenska fruktodlingen och därmed för ett bättre tryggande av försörjningen med frukt och fruktprodukter.

Efter vintern 1940—1941 rådde bland landets fruktodlare stor pessimism, men samtidigt ökades insikten om att något måste göras för tryggandet av den framtida odlingen. Fruktodlarna själva ansågo sig böra taga initiativ till igångsättandet av en växtförädlingsverksamhet. Vid ett sammanträde med Kristianstads läns fruktodlarförbund den 11 april 1941 beslöts, att en särskild förening för växtförädling av fruktträd skulle bildas. Sedan föreningen konstituerats och stadgar antagits, inköptes i Fjälkestad cirka 1 mil norr om Kristianstad en gård, som givits namnet Balsgård och som successivt tagits i anspråk för växtförädlingsändamål. Såväl för inköp av denna egendom som för iståndsättande av densamma har föreningen helt varit beroende av medel, som ställts till förfogande från enskilt håll. För täckande av engångsutgifter har Knut och Alice Wallenbergs stiftelse friskostigt lämnat sitt värdefulla stöd. Vid utgången av år 1944 hade Föreningen för växtförädling av fruktträd sålunda erhållit sammanlagt 355 000 kronor för inköp och iståndsättande av Balsgård till växtförädlingsanstalt. Därmed har också byggnadsbeståndet kunnat kompletteras på ett värdefullt sätt, och institutionen står nu rustad för växtförädlingsarbeten i betydande omfattning.

För de årliga utgifter, som hittills varit förenade med den bedrivna verksamheten, har föreningen helt varit beroende av medlemsavgifter och enskilda bidrag. Intresset från fruktodlarnas sida har emellertid varit mycket stort, och antalet årligen betalande medlemmar har hastigt ökat för att den 1 januari 1945 uppgå till mer än 500 stycken. Större belopp ha lämnats av ideella och ekonomiska sammanslutningar samt industriella företag, som insett verksamhetens betydelse och velat stödja densamma. För anställning av vetenskapliga assistenter ha under åren 1943—1944 vissa bidrag lämnats från C. F. Lundströms stiftelse. Anslaget däriifrån var 3 000 kronor år 1943 och 4 000 kronor år 1944.

Då det rör sig om en verksamhet, som har helt ideell karaktär och avser att skapa ett lämpligt odlingsmaterial för svensk fruktodling, torde det vara riktigt, att verksamheten erhåller bidrag av allmänna medel. Styrelsen för Föreningen för växtförädling av fruktträd har ansett det vara förenat med stora svårigheter att bedriva verksamheten i tillräcklig omfattning enbart med stöd av enskild offervillighet, och då det vidare är angeläget att arbetena icke onödigtvis fördröjas, har styrelsen i underdånig framställning anhållit, att Kungl. Maj:t måtte hos 1945 års riksdag äska ett anslag av 12 000 kronor för budgetåret 1945/46 såsom bidrag till de vid Balsgård igångsatta växtförädlingsarbetena med fruktträd. Då någon kungl. proposition till 1945 års riksdag rörande dylikt anslag icke framlämnats och ej heller torde kunna förväntas, ha undertecknade ansett sig böra motionsvis yrka på att riksdagen likväl måtte anvisa det begärda beloppet. Till stöd härför skola ytterligare några synpunkter anföras.

Med kännedom om växtförädlingens möjligheter att skapa lämpligt odlingsmaterial av fruktträd och de resultat, som därvid uppnåtts i utlandet, torde det vara mycket viktigt, att landets resurser tillvaratagas i det av Föreningen för växtförädling av fruktträd uppställda syftet. Man torde ej rimligen kunna begära, att en dylik verksamhet skall ekonomiskt kunna upprätthållas utan statsbidrag. Genom uppdragning av svenska sorter av olika fruktträdsslag kan fruktodlingen beredas tryggare möjligheter och en ökning av landets fruktskördar kan förväntas. Genom högre avkastning och bättre resistens mot olika sjukdomar torde frukten även kunna produceras till ett billigare pris, varigenom den blir lättare tillgänglig för hela landets befolkning.

Hittills ha de nordliga områdena i regel haft ringa tillgång på frukt, som därstädes även varit relativt dyrbar. En viss förskjutning av fruktodlingen längre norrut torde bli möjlig om tillräckligt härdiga sorter finnas att tillgå. De statliga försöken, som nu pågått under några år, synas utvisa, att husbehovsodlingen av äpple kan bedrivas långt norrut i det norrländska kustlandet.

Det är även ur det svenska småbrukets synpunkter av stort intresse att få till stånd en utökad fruktodling, då denna medgiver relativt goda inkomster på mindre brukningsdelar. Dylik odling kan giva gott ekonomiskt resultat även på lätta och steniga jordar, som i regel lämna klen utbyte av vanliga jordbruksgrödor.

Den statliga försöksverksamheten rörande *trädgårdsväxter*, som fick sin nuvarande organisation genomförd från och med den 1 januari 1938, har visat sig mycket betydelsefull bland annat för fruktodling. Denna verksamhet har emellertid så många betydelsefulla uppgifter, att man knappast torde kunna begära, att den även skall kunna omhändertaga växtförädlingen av fruktträd i hela dess vidd. Det får därför anses vara av största vikt, att Balsgårds växtförädlingsanstalt upprättats såsom komplettering till försöksverksamheten. Vid ett intimt samarbete mellan de olika verksamhetsgrenarna torde ett mycket betydelsefullt resultat kunna uppnås. Man torde sålunda kunna få räkna med att nya sorter, som efter hand uppdragas bli föremål för prövning i de statliga försöken inom olika områden av landet.

Mycket starka skäl tala sålunda för ett stödande av verksamheten vid Balsgårds växtförädlingsanstalt och vi hemställa,

att riksdagen måtte anslå ett belopp av 12 000 kronor till denna verksamhet under budgetåret 1945/46.

Stockholm i januari 1945.

N. Elowsson.

Lennart Bondeson.

N. R. Rosenberg.

Sven Larsson.

Axel Leander.

Arvid De Geer.

Arthur Heiding.

Gust. Elofsson.